

A NOBILIARIA DO CAMIÑO PORTUGUÉS

Por: Isidro de Malet Andreu

SIGNIFICADO DO CAMIÑO PORTUGUÉS

Dende que foi descuberto o sepulcro do Apóstolo no primeiro tercio de século IX, o Camiño de Santiago constitúe un dos focos cara ó cal encamiñou a fe a milleiros de peregrinos ó longo dos séculos.

A partires do século XI, e como fenómeno histórico as rutas xacobeas pasan por diferentes períodos: as máis florecentes desenroláronse ó longo dos séculos XI e XII ata épocas de maior decadencia, como consecuencia dos cambios ideolóxicos e socioculturais acaecidos durante o século XIX.

Dende diversos puntos de Europa parten numerosas vías cara a Santiago de Compostela; o trazado destes camiños e as súas derivacións dependían non soamente do interese dos monarcas reinantes senón tamén dos establecementos comerciais.

Non menos coñecido que o camiño francés, o era o de Portugal a Compostela, ben por terra, ben por mar. A súa concepción era menos ríxida tanto en tempo como no seu desenrolo. Segundo o Codex Calixtino o camiño tradicional facíase en trece xornadas, variaban os lugares visitados e con frecuencia facíanse desvíos na ruta previamente trazada co fin de poder visitar santuarios fundamentalmente marianos.

Os peregrinos adoitaban identificarse pola súa indumentaria características de bordóns, cabazas e vieiras. Sen embargo isto non era óbice para que os grandes señores, como o Duque de Borgoña, na lenda Don Gaifeiros, se distinguían do resto de peregrinos tanto polo seu boato como polo seu séquito. Os móbiles dos peregrinos eran ben distintos: votos, satisfacción de culpas, etc., ós que posteriormente se lles engadían a peregrinación forzosa coma pena civil ou eclesiástica, cando non era unha manda testamentaria, mentres que en outros casos era para pedir a intercesión do Apóstolo ou para darlle as gracias ante unha calamidade ocorrida a un pobo.

No século XV, o peregrinar a Santiago non constitúe unha meta en si senón unha etapa na vida dunha persoa, a condición social do peregrino cambia, os cortexos son de clérigos ou de xentes da clase media,

para os cales conseguir a “Compostela” era un asunto de prestixio dentro do seu marco social.

No século XVI empeza a decadencia, incluso como pena civil, xa que esta pode ser redimida pola sanción económica. Por parte dos monarcas dítanse prevencións contra as peregrinacións, esixindo un itinerario que debe cumprirse escrupulosamente. Os hospitais decaen e a importancia económica do camiño languidece ata chegar ó punto máis baixo da súa popularidade no século pasado, como xa quedou apuntado.

Está fóra de toda dúbida a importancia socioeconómica e humanística que tiveron as peregrinacións, tanto de receptoras como de vehículo de renovación cultural e económica. No aspecto comercial, as peregrinacións tiveron como protagonistas ós repoboadores e ós camiñantes; foi necesaria a apertura de albergues, establecementos de cambio. Nas zonas repoboadas onde se establecían os estranxeiros fórmanse os burgos e concédense foros e privilexios. Os peregrinos traen lendas, contos e relatos, música e libros: son as “sagas” escandinavas, os “román” franceses e as “cantigas” e “cancioneros” peninsulares. Non é de estrañar pois, que a primeira manifestación culta do lirismo en lingua romance na península sexa a poesía trobadoresca galaico – portuguesa.

O Camiño de Santiago foi un fenómeno sociolóxico consecuencia duns feitos históricos e á súa vez causa doutros, que pasaron por grandes oscilacións dependentes do intre político ou económico, pero foi unha ruta que xamais se abandonou de xeito definitivo.

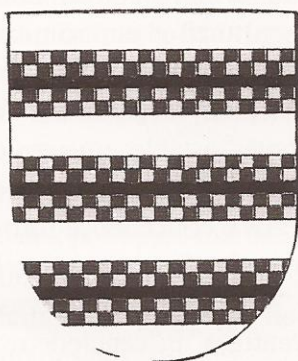
Agora ó terminar o século XX, os turistas desprazaron grandemente ó peregrino, pero que percorren os seus camiños, que rematan en Santiago de Compostela, no Pórtico da Gloria, e que afunden os dedos nas cinco pegadas que quedaron impresas como mostra do paso de millóns de peregrinos xacobeos, e admiran o maxestoso voo do botafumeiro polo cruceiro da Catedral. Son estes novos peregrinos os que manteñen vivo o intercambio e o vehículo entre as distintas culturas que en realidade é o Camiño de Santiago.

A NOBILIARIA DO CAMIÑO PORTUGUÉS

Gran cantidade de casas asentáronse ó longo das comarcas polas que transcorre o camiño portugués. Nós limitarémonos unicamente ós Títulos que teñen relación co camiño, é dicir, ó Condado de Camiña, Vizcondado de Tui, Marquesado de Mos, Ducado de Soutomaior, Marquesado de Vilagarcía e Marquesado de Iria Flavia; trataremos dunha maneira moi sucinta da súa concesión, da súa xenealoxía e describiremos as súas armas.

Tamén describiremos as armas e os selos maiores dos Srs. Prelados que ocupan as Sedes de Oporto, Tui – Vigo e de Santiago de Compostela.

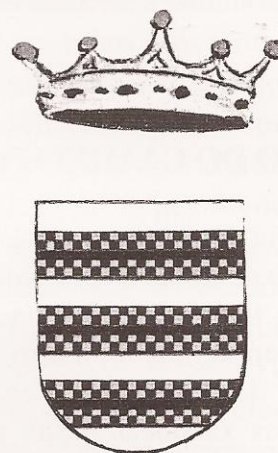
CONDADO DE CAMIÑA



Foi concedido polo Rei D. Alfonso V de Portugal a Pedro III Álvarez de Soutomaior, que casou con Teresa de Táboa, cuio fillo, Álvaro de Soutomaior, casou con Inés Enríquez de Monroy. Froito deste matrimonio foi Pedro IV Álvarez de Soutomaior, chamado o parricida por ter ordenado a morte da súa nai e que fuxiu perseguido pola xustiza a Portugal onde casou con Urraca de Moscoso. Por real cédula faise mercé o seu fillo Álvaro das fortalezas, maiorazgos e títulos que posuía o seu pai antes de cometer o parricidio. Álvaro falece sen descendencia, herdando tódolos bens e dereitos a súa irmá maior Teresa de Soutomaior.

Traen por armas as de Soutomaior: De prata, tres faixas jaqueladas de ouro e gules, en catro ordes, separadas por un ceñidor de sable.

VIZCONDADO DE TUI

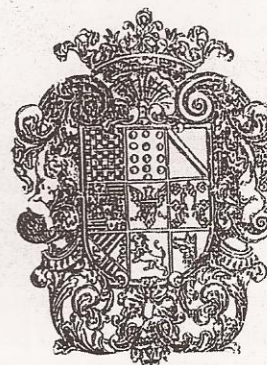


Concedido polo Rei D. Enrique IV de Castela a Pedro III Álvarez de Soutomaior, fillo bastardo de Fernando Yañez de Soutomaior, e que foi declarado herdeiro universal de Álvaro Páez de Soutomaior, casado con María de Ulloa e da que non existía descendencia por real cédula expedida en 1464. Pedro III casou con Teresa de Táboa e en 1482 renunciou ó vizcondado de Tui, mandando en testamento que se lle dera sepultura no templo de Santo Domingo de Pontevedra.

Este título non foi rehabilitado ata 1921 por Diego de Alcaraz e Guzmán que casou con María del Carmen Roca de Togores e Aguirre – Solarte. O actual Vizconde de Tui é Pedro de Alcaraz e Gómez – Acebo, casado con Margarita Kern Merkus de Kagenfurt.

Trae por armas as de Soutomaior: de prata, tres faixas jaqueladas de ouro e gules en catro ordes, separadas por un ceñidor de sable.

MARQUESADO DE MOS



Título concedido por D. Carlos II, co condado previo de Villanueva de San Bernardo, a D. Gabriel Sarmiento de Soutomaior Pimentel, Sousa e Meneses, rexedor perpetuo de Tui, deputado General en Galicia e Conselleiro de Facenda, segundo neto de Alonso Bernaldo de Quirós Soutomaior e Sousa, correxidor de Toro e Zamora e cabeza do Título e Señorío de Mos.

A grandeza de España foille concedida polo Rei D. Carlos IV ó IV marqués de Mos, D. Benito Fernando Correa Soutomaior, Yebra, Oca e Pimentel, brigadier dos Exércitos e mordomo de S.M. e que casou en segundas nupcias con D^a María Luísa Felicidad Pinto de Sousa.

Este título recaeu en D^a María Vinyals, marquesa de Ayerbe ó falecer o Marqués da Vega de Armijo sen descendencia. Na actualidade o actual posuidor do Título é, por carta sucesoria expedida en 1980, Rafael Pérez – Blanco Pernas.

O antigo marquesado traía por armas o seguinte: partido, de prata unha rosa na súa cor natural (da casa de Quirós) de prata tres faixas jaqueladas de ouro e gules en catro ordes e separados por un ceñidor de sable (dos Soutomaior).

No Castelo de Soutomaior existe un escudo do século XVIII, copia doutro máis antigo no que están representadas as liñaxes dos Soutomaior, Sarmiento, Sousas, Pimentel, Yebra, Meneses, Quirós, etc.

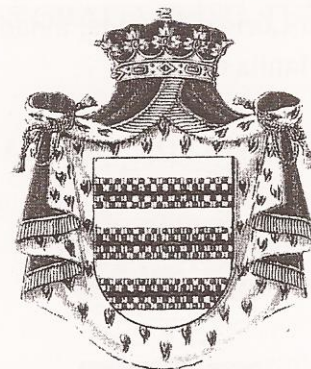
CONDADO DE VIGO



Concedido por Fernando VII a Joaquín Tenreiro – Montenegro y de la Hoz. A actual posuidora é María del Pilar Ponte Y Manera.

Trae por armas as de Tenreiro: de azur, dous tenreiros pasantes, de ouro, un sobre o outro.

DUCADO DE SOUTOMAIOR



Concedido polo rei Felipe V, con Grandeza de España a Fernando Yáñez Álvarez de Soutomaior e Limia en 1703, que naquel intre ostentaba os títulos de Conde de Creciente, Marqués de Arcos e Tenorio, Vizconde de Vilanova de Cerdeira e que casou con D^a Teresa Pacheco, da que non tivo descendencia e pasando o Título a súa irmá María. En 1786 declárase herdeiro do maiorazgo a D. Benito Correa, do Señorío de Mos.

En decembro de 1959, expediuse carta sucesoria do Título a Ignacio Martínez de Irujo e Artacaz, que casou con Antonia Celina Crespo Rayband.

Traen por armas as de Soutomaior: de prata, tres faixas jaqueladas de ouro e gules en catro ordes e separados por un ceñidor de sable, timbrado coa simboloxía de Grandeza de España.

CONDADO DE O GROVE

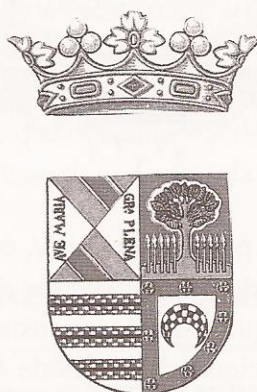


Concedido por Alfonso XIII a Juan Lóriga y Herrero – Dávila. A actual posuidora é D^a Araceli Lóriga y Taboada.

Trae por armas as de Lóriga: de azur, dous leóns, de ouro, afrontados, en xefe unha flor de lis de prata entre dúas estrelas e en punta dúas estrelas, todas elas de prata.

(Un fillo do terceiro Conde de O Grove, foi aviador Joaquín Lóriga Taboada, aviador que fixo o voo Madrid – Manila en 1926

MARQUESADO DE VILAGARCÍA



Título concedido por D. Felipe IV a Fernando de Andrade e Soutomaior, con grandeza de España, para o seu irmán Mauro de Mendoza Caamaño Soutomaior, Caballero da Orde de Calatrava, Capitán xeneral de Chacas e I Vizconde de Barrantes. Ó III Marqués foille concedida a Grandeza en primeiro grao, por Carlos III, sempre e cando ó Título estivera unido á casa de Rubianes. Ó falecer sen descendencia pasou o título o seu sobriño que tamén faleceu sen descendencia e a súa irmá Clara que morre sen descendencia, co cal extínguese a Primeira liña.

A segunda liña no Título iníciase con Joaquín de Armesto e Teixeira en 1815, sucedendo ademais nos maiorazgos de Vilagarcía, Barrantes e Vista Alegre. Este VII Marqués de Vilagarcía adoptou os nomes de Joaquín de Mendoza Soutomaior Armesto e Teixeira.

O actual posuidor do Título como XIV Marqués é, por carta sucesoria e dende 1972, o coronel Médico da Armada D. Cristobal Deza e Barrio.

Segundo Jaime Bugallal traen por armas: Escudo cuartelado, primeiro cuartelado en aspa, 1 e 4 de sinople unha banda de gules fileteada de ouro, 2 e 3 a saudación

en azur “AVE MARÍA GRATIA PLENA” que corresponde ós Mendoza. Segundo, de gules un piñeiro de sinople, terrazado da mesma cor e perfilado de ouro, acompañado de dez lanzas de prata, cinco a cada lado e coas puntas de ouro (correspondentes ós Caamaño). Terceiro de prata, tres faixas jaqueladas de ouro e gules en catro ordes e separados por un ceñidor de sable (Soutomaior) e cuarto, de prata un crecente ranversado e jaquelado de ouro e sable, bordadura de gules con oito roeles verados de ouro e azur (Correspondentes ós Mendoza – Maté de Luna). Esta heráldica ven imposta por ser herdeiros do maiorazgo de Vista Alegre.

MARQUESADO DE IRIA FLAVIA



Título concedido polo Rei D. Juan Carlos I ó escritor Camilo José Cela Trulock, o 17 de Maio de 1996.

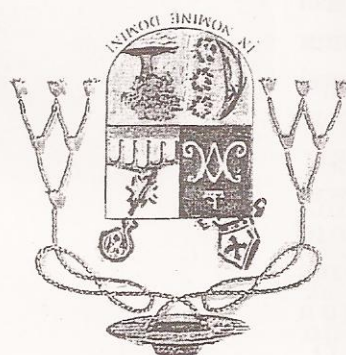
Trae por armas: de azur, dúas plumas de ouro, dispostas en aspa, acompañadas de tres veneras, de prata, unha en cada flanco e outra en punta, e no xefe unha estrela de ouro de oito puntas. Trae por soporte dous unicornios, de cuxos peitos penden sendas cadeas e medallas de ouro cunha N en sable (Nobel). Trae por lema “EL QUE RESISTE, GANA”.

ARMAS DO SR. BISPO DE PORTO, S.E.R. D. ARMINDO LOPES COELHO

Escudo ovalado, cortado, primeiro de prata crisma de púrpura. Segundo de azur, unha estrela de ouro de cinco puntas. Bordadura de gules cargada con sete lazos de espiño, na súa cor.

Esta acolado as insignias episcopais, á destra unha mitra de ouro entriquecida cunha cruz e pedrería de gules e á sinistra un báculo de ouro. Todo elo timbrado por capelo cardinalicio de sable forrado de sinople, ornado con cordóns de seda de sinople,

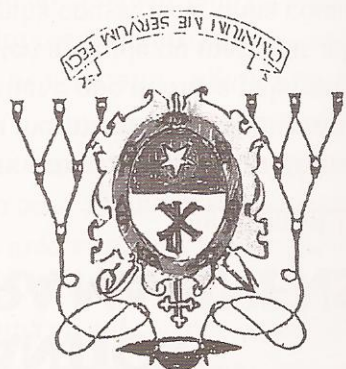
Cuartelado, o primeiro de gules, anagrama de María e coroado en ouro. Segundo de prata unha ponte sobre un bastón de peregrino cunha cabaza. Tercero, de azul as armas de Tui. Cuarto, de azul, un castaño



ARMAS DO SR. BISPO DE TUI - VIGO, S.E.R. D. JOSÉ DIEGUEZ REBOREDO

Trae por lema e divisa: "OMNIUM ME SERVUM FECIT".

Acolado a unha cartela de prata e azul da que sobresaen as insignias episcopais, á destra unha mitra branca, entriquecida de ouro e pedrería e á sinistra un báculo de ouro, e unha cruz episcopal de ouro. Todo o conxunto esta timbrado por capelo cardinalicio, de sable, forrado de sinople, ornado por cordóns de seda de sinople, formando tres ordes de borlas, seis a cada lado, dispostas 1, 2 e 3.



ARMAS DO SR. ARCEBISPO DE SANTIAGO DE COMPOSTELA S.E.R. DR. D. JULIAN BARRIO E BARRIO.



formando tres ordes de borlas, seis a cada lado e distribuídas 1, 2 e 3.
Trae por lema "IN NOMINE DOMINI"
O selo maior é redondo, coas mesmas armas e a seguinte inscrición: "JOSEPH DIEGUEZ REBOREDO DEI ET AP. SEDES GRATIA EPISC. TUDEN. VICEN."



De azul unha barca na súa cor, no centro do xefe unha estrela de cinco puntas, de prata, co anagrama de María en azul, e da estela e armando a barca cinco raios de prata. No abismo o símbolo do Cabildo de Santiago e da barca colga unha rede en sinople.
Están acoladas as insignias arzobispais, á destra unha tiara de ouro forrada de púrpura, á sinistra un báculo, que neste caso esta representada por un bastón de peregrino, con abrazadeira e punteira de prata e no centro unha cruz patriarcal. Todo o conxunto esta timbrado por un sombreiro forrado de sinople ornado con cordóns de seda do mesmo, formando catro ordes de borlas en número de dez a cada lado dispostas 1, 2, 3 e 4.
Trae por divisa e lema "IN VERBO TUI DOMINE"
O selo maior é redondo coa seguinte inscrición: "DR. D. JULIANUS BARRIO DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA ARCHIEP. COMPOSTELLAN."